

НАВЧАННЯ ЛІНГВОЕТНОКУЛЬТУРИ ЯК ОДНЕ З НАЙВАЖЛИВІШИХ ПИТАНЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

О.І. Селіванова

Київський національний лінгвістичний університет

Перекладознавство, звільнившись з тенет сухої наукової дисципліни, давно стало невід'ємною частиною університетів, інститутів, академій та інших навчальних закладів. На його основі в їх стінах виникло зовсім нове академічне і наукове явище – університетське перекладознавство. Чимало можна говорити про переваги та недоліки даного феномена, але найбільш актуальною проблемою в даній ситуації нам здається невід'ємний зв'язок університетського перекладознавства та навчання лінгвоетнокультури країни, мова якої вивчається. На жаль, в теорії та практиці перекладу приділяється недостатня увага саме лінгвоетнокультурному аспекту викладання перекладу.

Врахування лінгвоетнокультурного аспекту перекладу, як “перекладу на грані культур”, висуває на перший план феномен гетерогенності текстів оригіналу та перекладу, як текстів, що належать до різних культур.

Згідно з цілісною моделлю комунікації головними чинниками “перекладу на грані культур” є такі:

- 1 Відсутність похідного тексту, а наявність його відповідної інтерпретації реципієнтами.
- 2 Похідний текст – це лише фактор “ситуації” трансформації серед усіх інших.
- 3 Оригінал існує тільки як переклад і тільки через переклад.

Оскільки адекватна трансформація змісту можлива тільки у контексті розуміння культур похідного та вихідного текстів, виникає питання: чи можливо говорити про “переклад на грані культур”, про адекватну трансформацію змісту, якщо цей зміст часто-густо є неперекладним? Переклад може бути неадекватним, тому що слова дуже часто містять поняття конотативного значення зрозумілі для носія мови, але які важко зрозуміти не носію мови.

В усному перекладі перекладач часто є “експертом” у мові та культурі, в якій ця мова існує. Здебільшого він знає як поводити себе в певній ситуації на вербальному та невербальному рівнях, адекватних даній культурі. Відповідно до цих знань він передає зміст висловлювання, а не просто перекладає похідний текст.

В ситуації письмового перекладу неправильне сприйняття тексту іншої культури відбувається через те, що перекладач (читач) не готовий до його сприйняття. Формування готовності до сприйняття потребує фонових знань, а саме, розуміння суспільно-політичної ситуації, менталітету народу та країни, на мову якої перекладається текст.

Особливість національної ментальності обумовлює взаємні стосунки автора та читача (перекладача). Якщо англійські тексти (особливо художні) апелюють до розуму, інтелекту читача, то українські тексти здебільшого націлені на почуття, душу читача, в якому вони повинні викликати відповідні емоції.

Інтелектуальний характер мовленнєвої діяльності англійських письменників потребує від читача прояву творчої яви для адекватної інтерпретації відповідного тексту.

Слід зазначити, що коректна інтерпретація творів іншої культури можлива лише тоді, коли перекладач здатний змінювати свої стереотипи сприйняття дійсності. Ще слід зазначити, що історичні, етнокультурні та соціокультурні фактори не залишаються незмінними, саме тому змінюється перспектива аналізу усного чи письмового тексту, висвітлюються нові грані першотвору.

Навчання лінгвоетнокультури, складовими якої є: 1) знання звичайних в даному іншомовному соціумі формул встановлення, підтримання розвитку міжособистісних відносин; 2) знання лексичних одиниць, розподілених, в основному, в соціально-побутовій та соціально-культурній сферах і 3) знання паралінгвістичних засобів, що супроводжують мовленнєвий контакт, означає оволодіння перекладом як засобом спілкування у тому “готовому вигляді”, в якому він належить до схеми особистісних і соціальних стосунків (звичаї, обов'язкові правила, установлені норми поведінки) - формує готовність до перекладу на “грані культур”, до процесу перекладу як міжкультурної комунікації.

Дослідженнями встановлено, що у носія мови здатність використовувати специфічні для даної мови групи засобів спілкування формуються, в основному, в процесі соціалізації і дає йому можливість регулювати свою мовленнєву поведінку у відповідності до норм, прийнятих в даній мовній спільноті, а для тих, хто оволодіває перекладом, дуже суттєвим є штучний розвиток навичок мовленнєвої поведінки як необхідної умови оволодіння культурою іншомовного усномовленнєвого спілкування, адекватного і повноцінного з точки зору всіх видів дискурсивної інформації.

У навчанні перекладу слід мати на увазі, що взаєморозуміння і взаємовідносини комунікантів детермінуються володінням ними певним комплексом знакових засобів як вербальних, так і невербальних. Цей комплекс засобів є соціально-культурним кодом, “вписаним” в мовленнєву діяльність представників соціуму мови, з якої ведеться переклад. У процесі перекладу як процесі міжкультурної комунікації володіння мовою може проявитися у комуніканта в умінні висловити одне й те ж саме по-різному, різними засобами, а у перекладача - в невмінні ототожнювати зміст різних за формою висловлювань, зрозуміти, що вони повідомляють одне й те ж саме. Це означає, що не може бути ефективного перекладу без знання національно зумовлених і ситуаційних сем оперативних вербальних і невербальних знакових структур.

Кожний знак містить в собі поведінку, оскільки він завжди передбачає інтерпретатора. Перекладач розтлумачує знак, його дія вмотивована ситуацією, при цьому соціальному аспектові знаків приділяється особлива увага. Переклад, за визначенням В.Н. Комісарова - це складна специфічно людська багаторисна за структурою здатність до змістотворчої (декодуючої) діяльності і адаптивно - інформаційної орієнтації в

ситуації спілкування, яка опирається на комплекс різноаспектних і різнорівневих знань, вмінь і навичок та передбачає як свідомий вибір конструювання нового, посилення на правило або аналогію, так і автоматизм, кліше, відображення готового елемента національної мови, що зустрічалися раніше і збереглися в пам'яті.

У перекладацькій компетенції розмежовуються три аспекти: комунікативний, лінгвістичний, прагматичний. Особливо цікавим є прагматичний аспект.

До складу останнього належать іллокутивна і соціолінгвістична компетенція. Соціолінгвістична компетенція містить такі моменти перекладу, як користування регістром або діалектом, природність мовленнєвого акту та врахування етнокультури (Д. Браун).

Таким чином у навчанні лінгвоетнокультури в процесі викладання прикладу треба враховувати той факт, що переклад характеризується як двома компонентами (лінгвістичним і комунікативним), так і двома аспектами (глобально-семантичним, або загальнолюдським і приватним, або етнокультурним).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Brown G. Principles of Language Learning and Teaching. – S. Francisco: San Francisco State University, 1997.
2. Morris Ch. Jigs, Language, Behaviour: New York: Prentice Hall, 1964.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М., 2002.

Надійшла до редколегії 18 березня 2003р.